

Компаративний аналіз кримінальних субкультур в структурі суспільства

Лекція 13. Кримінальні субкультури в Росії

План

1. Криміналітет на різних етапах історії радянського суспільства.
2. Криміналізація російського суспільства в пострадянський період.
3. Мережа кримінальних фірм.

Література:

1. Романенко М. В. Криміналізація общественных отношений социума России // Философия и общество. Выпуск №3(24)/2001. С. 181-158.
2. Тишкин Д. Н. Организованная преступность в России в контексте национальной безопасности : монография / Д.Н. Тишкин; под ред. П. С. Самыгина. Москва : РУСАЙНС, 2016. 126 с.

1. Криміналітет на різних етапах історії радянського суспільства

Після революції 1917 р. певна частина колишніх «політичних» опинилася в місцях позбавлення волі, де вони набули значного впливу і стали називатися *жиганами*. У 20–30-х рр. великий конфлікт між жиганами та урками призвів до зростання впливу злочинців у законі.

Наприкінці 50-х – початку 60-х років у влади склалося перше враження, що їм вдалося повністю зруйнувати «інститут» злочинців в законі. Але це далеко не так, хоча державній владі вдалося досить серйозно підірвати вплив злочинної еліти. Кількість злочинців у законі значно скоротилася, але жорстокі заходи влади щодо «перевиховання» злочинців до перемоги над злочинністю не привели. Оскільки злочинність поступово збільшувалася та відновлювалася, то почав зростати вплив злочинців у законі. У цей час почали проводитися спеціальні *сходки злочинців в законі* для визначення стратегії та тактики у боротьбі з державою.

В 1979 році під час сходки в **Кисловодську** був оформлений «*союз*» між злочинцями в законі та «*цеховиками*», які зобов'язалися платити для злочинної спільноти десять відсотків від своїх доходів. В 1982 році в **Тбілісі** відбулася ще одна дуже важлива сходка, на яку злочинці в законі зібралися, щоб обговорити, чи будуть вони йти у владу. Тоді вже існували певні передумови цього. Корупція охоплювала державні органи дедалі більше. Через чотири роки проти цього виступив один із найшанованіших злочинців у законі – **Вася Бриліант**, який відстоював норми злочинського закону, але проти такої позиції виступили злочинці в законі кавказької національності. Певного рішення з цього питання прийнято не було. А незабаром

один із найвідоміших злодіїв у законі грузинської національності – **Джаба Іоселіані** – став одним із найближчих помічників Президента Грузії **Е. Шеварднадзе** та міністром оборони незалежної Грузії. Вже тоді в Грузії швидко поширювалася корупція. У КДБ СРСР була підготовлена перша *програма боротьби з організованою злочинністю*, саме існування якої в той час повністю заперечувалося. Практично жоден із пунктів програми не був втілений у життя. А до кінця 80-х років Росія вже була чітко поділена на території, контрольовані злодіями у законі та їх угрупованнями. Більше десяти лідерів, серед яких такі відомі, як **Тайванчик** та **Петрик**, проживали у Німеччині. **Марат Балагула**, а за ним і найвідоміший **Япончик** організували дуже сильний і згуртований російський мафіозний клан у США.

Авторитет злодіїв у законі зростає пропорційно відбутому ними у в'язницях часу. Відбуваючи покарання (в сучасних умовах), злодій у законі не може виконувати жодної роботи. За нього все зобов'язані робити інші ув'язнені. В більшості випадків злодії в законі ніякого покарання не несуть, навіть якщо це покарання офіційно оголошено, оскільки істинним господарем в'язниці є саме злодій в законі, як би хто б не стверджував протилежне. Відбуваючи покарання або знаходячись під вартою, злодій у законі продовжував керувати не тільки в'язницею, а й «роботою» своїх підлеглих на волі.

Формування серед злодіїв у законі двох груп, традиціоналістів і реформаторів, стало фактором внесення визначальних змін до злодійського закону. В останні роки радянського періоду злодійський закон зазнав низки змін, але одне з положень залишилося непорушним. Якщо хтось образить злодія в законі – він має бути вбитий (випадок із **Султаном**, 1989 р.).

Поряд з війнами, у низці випадків спостерігається і співпраця між *злочинцями старої формації* (прихильники злодійського закону) та *нової формації* (прихильники використання зв'язків із владою та правоохоронцями для посилення свого впливу).

2. Криміналізація суспільства в пострадянський період

В 1990 р. **Є. Гайдар** у газеті «Правда» опублікував статтю «*Стрибок до ринку*», де закликав: «Треба лише міцно замружитися та стрибнути у невідомість». З того часу більш ніж десятирічна стратегія «керованого хаосу», турбулентна хаос-еволюція привели до того, що суспільство Росії почало формувати свою *систему законів природного виживання*, що резюмовано виражається у формулі «людина людині вовк» і коли метою суспільства стає виживання найсильніших. Це веде, і неминуче, до посилення, розростання *соціальних*

патологій (олігархізації влади, корупції, науперизації, алкоголізації, маргіналізації населення та ін.). Такий хворий соціум продукує **«глобальну мафієзацію суспільства»**. За цих умов відбулася прискорена криміналізація всіх суспільних відносин в економічній, політико-правовій, соціальній, духовно-моральній сферах життєдіяльності суспільства.

З середини 80-х російське суспільство пройшло *три етапи криміналізації*. Перший – коли **партійно-державна еліта** (номенклатура) стала перетворювати державну («нічию») власність на «свою». Другий період – коли в переділ власності включився **злочинний світ**. Третій період – продовжується зараз. На черзі розпродаж власності природних монополій, залізниць, навчальних закладів та інших споруд, власниками яких становили родичі та особи, особисто їм віддані. У процесі здійснення із грубими порушеннями законів **приватизації** – **«афери ХХ століття»** – (за словами **Ю. Лужкова**), утворилися так звані **«великі сім'ї»**, основу яких становили родичі та особи, особисто їм віддані. Ці сім'ї приховували податки від держави, переводили прибуток за кордон, організовували «тіньове» виробництво, у тому числі й злочинне – виробництво наркотиків, порнографії та ін. В умовах, коли більшість пересічних громадян були двічі сильно пограбовані і кинуті на призволяще без засобів до існування, **утворення напівкримінальних та кримінальних «малих сімей»** на кшталт «великих сімей» стало **способом виживання багатьох верств населення**. Ці сім'ї охопили, як правило, організацію малого та середнього підприємництва та майже всього бізнесу. Більша частина суспільства стихійно структурувалася за новим принципом, де первинним осередком стає «родина» напівкримінального та кримінального типу.

У Росії, де розквітає «свавілля чиновників і розгул криміналу», поряд з **«офіційним суспільством»** функціонує та розширює свої масштаби **«кримінальне суспільство»**, системотворчим чинником якого є організована злочинність як система організованих злочинних формувань та їх кримінальної діяльності. Організована злочинність включає **60–70 тисяч злочинних банд**, шайок, клік та груп, які об'єднані у більш ніж **5 тисяч великих бандформувань та злочинних спільнот**, які, у свою чергу, включені до більш ніж **150 асоціацій**. За даними МВС, оргзлочинність контролює понад 40% ВВП, 41 000 підприємств різних форм власності, майже всі підприємства сфери послуг та торгівлі (понад 500–550 тисяч фірм), понад 500 банків. Оргзлочинність нині інституціалізована, тобто сформувалися стійкі злочинні соціальні групи, за якими закріплені функції (ролі), які вони реалізують,

моральні норми, традиції та звичаї, яким вони наслідують, склалася система санкцій заохочень і покарань, тобто *своєрідна кримінальна субкультура*. Організована злочинність перетворилася на самостійну, самовідтворювальну соціально-політичну та економічну силу, відчужену від суспільства і перебуває з останнім у непримиренному конфлікті. Вона здатна конкурувати з офіційними органами влади, підпорядковувати їх своїм інтересам, нав'язувати їм свою волю у вирішенні економічних, політичних та культурних завдань.

За рівнем злочинів російське суспільство, в якому з 1950 до 1985 р. була найнижча злочинність у світі, в пострадянський період наздогнало та перегнало «розвинені» країни. З урахуванням латентної злочинності *на сто тисяч населення нині вчиняється шість із половиною тисяч злочинів*. Експерти вважають, що щорічно вчиняється близько 30 млн. злочинів, а реєструється на порядок нижче. У виправних установах *на 100 000 осіб близько 1000 ув'язнених* – це найвищий показник у світі. Росія займає перше місце у світі також за *кількістю умисних вбивств*, це у 2,5 рази більше, ніж у США.

Головна причина наростання криміналізації всіх надзвичайно поляризованих класів, верств, груп, їх менталітету і діяльності – це *абсолютне зубожіння народу, посилення безробіття, процеси жахливої експлуатації та придушення, люмпенізації та маргіналізації, фрустрації та соціально-психологічної депресії*. Кримінальному «зараженню» всіх верств суспільства активно *сприяють мас-медіа*: газетні та телевізійні духовні «кілери», які в умовах соціальної аномії та амбівалентності соціальних цінностей нав'язують суспільству культ жорстокості та насильства, порнографії та вульгарної «культури кока-коли».

3. Мережа кримінальних фірм

Засновники угруповання *«Тамбовські вовки»* **Володимир Кумарін (Барсуков)** та **Валерій Ледовських** були уродженцями Тамбовської області. 8 грудня 1988 року «тамбовці» та бійці Малишевської ОЗГ влаштували одну з перших кримінальних розбирань у Дев'яткіному. Протиборчі сторони застосували одне до одного вогнепальну зброю. Після цього до кримінальної відповідальності було притягнуто 72 учасники Тамбовського ОЗУ. В 1989 році Кумарін, Ледовських та більшість «тамбовських» були заарештовані за здирство та засуджені. Кумарін був засуджений до 3 років позбавлення волі. 26 травня 1990 його перевели в колонію загального режиму в Обухово, а в серпні 1990 звільнили. На початку 1991 р. Кумарін повернувся до Петербурга, після чого відколовся від «Великоколукських» і

створив незалежне угруповання. Тамбовська ОЗГ стала наймогутнішою ОЗУ Санкт-Петербурга. Захоплені підприємства були об'єднані в так звану *«Петербурзьку паливну кампанію»* (ППК). Починаючи з 1995 року, «тамбовці» почали легалізувати свій капітал.

Ореховська ОЗУ – одне з центральних злочинних угруповань на території Москви, яке було супротивником кавказьких організованих злочинних угруповань. Вона остаточно сформувалася до 1988 року. Головою Ореховської ОЗУ став **Сергій Тимофєєв** (прізвисько *«Сільвестр»*). Він мав великі зв'язки в кримінальному світі зі злочинцями в законі **Андрієм Ісаєвим** (*«Розпис»*), **Павлом Захаровим** (*«Паша Цируль»*), **В'ячеславом Іваньковим** (*«Япончик»*). Перші гроші бандити отримали шляхом розбійних нападів на каравани *водіїв-дальнобійників*. Потім «ореховські» взяли під свій контроль практично всіх *наперсточників, автовикрадачів та квартирних крадіїв*. Тоді ж, наприкінці 1980-х років розпочалася й епоха *рекету* (контроль кооперативів, ресторанів, підприємств). У 1991 р. Тимофєєв та його ОЗГ звернули увагу на *банківський бізнес* і незабаром встановили контроль над майже 30 банками Центрального регіону Росії. Після смерті Сільвестра (1994 р.) колишні соратники стали боротися за його місце. Колись монолітна Ореховська ОЗУ фактично розпалася на 15 угруповань. З кінця 90-х років до цього часу кілька десятків учасників цих угруповань були засуджені за свої злочини до тривалих строків позбавлення волі.

ОЗГ «Уралмаш» було створено в Свердловську, де був розташований завод-гігант *«Уралмаш»*. Його засновниками вважаються брати **Григорій** та **Костянтин Циганови**. 1991 р. розпочинається кримінальна війна між *«Уралмашевськими»* та *«Центровими»*. В 1994 р. після втечі К. Циганова за кордон керівництво в *«Уралмаші»* перейшло до **Олександра Хабарова**. Перші політичні маневри за участю *«уралмашівських»* відбулися 1995 р., коли вони допомагали переобратися губернатору області **Едуарду Росселю**, а також через рік – під час президентських виборів. Олександр Хабаров тоді організував *«Рух робітників на підтримку Бориса Єльцина»*. У 2001 р. ОЗУ *«Уралмаш»* переходить від *рзкету* та вимагання до *рейдерства*. 21 листопада 2001 року бойовики ОЗУ *«Уралмаш»* під проводом О. Хабарова захоплює *Салдинський металургійний завод*. Після арешту О. Хабарова було знайдено повішеним у камері СІЗО (27 січня 2005 р.). Після загибелі О. Хабарова уралмашівська ОЗГ як єдина структура перестала існувати, представники, які залишилися в живих, сьогодні ведуть легальний бізнес.